

Magyarics Tamás

(AMERIKAI) ÁLOM ÉS VALÓSÁG

Az Egyesült Államok elnökválasztási küzdelmének szereplői lassanként ugyanolyan rendszerességgel jelennek meg nem csupán az amerikai választópolgárok otthonaiban lévő televíziókészülékek képernyőjén, hanem – a globalizálódás egyik jeleként – a különböző külföldi hírcsatornáknak is, mint talán minden idők legsikeresebb szappanoperájának, a *Dinasztiának* hősei. A két folytatásos „sorozat” szereplőinek a népszerűsége sok szempontból közös okokra vezethető vissza: azokra a mítoszokra, amelyekben az amerikai társadalom legtöbb tagja, sőt a külföldiek egy bizonyos része is hisz. A jelenleg is zajló elnökválasztás középponti témája az *amerikai álom* érvényességébe vetett hit megerősítése.

Az „amerikai álom” összetett fogalom. Legfontosabb elemei a „korlátlan és egyenlő lehetőségek hazája”, a „szegénységből a gazdagságba” és a „faházból a Fehér Házba”. Az amerikai választók – rituálisan – minden szökőév novemberének első hétfőjét követő első keddjén (idén november 4-én) többek közt arról is döntenek, hogy az „amerikai álom” él-e még. Az egyes jelöltekre leadott szavazatuk egyben azt is kifejezi, hogy hisznek-e ebben a mítoszban, illetve a versengő politikusok közül ki az, aki a leginkább megtestesíti azt. Az „amerikai álom” mítosza az idej elnökválasztásban még talán a korábbinál is nagyobb jelentőségre tett szert, amennyiben a jelöltek mozgató szakértők és érdekcsoportok a személyeket állították a középpontba az „ügyekkel” szemben. Tetten ezt jól felfogott érdekből: egyrészt egyik elnökjelöltet vagy alelnökjelöltet sem lehet eladni elsősorban ideológiai alapon (mint például 1980-ban és 1984-ben Ronald Reagan); másrészt eddigi politikai pályafutásuk során nem halmoztak fel olyan politikai tőkét, amivel eséllyel versenyezhetnének az elnöki illetve alelnöki székre.

Sem Barack Obama, sem John McCain nem vádolható azzal, hogy túlzott mértékben elkötelezettek lennének a liberális, illetve a konzervatív eszmék iránt. A demokrata elnökjelölt, az előválasztások íratlan szabályai szerint, a párt liberális törzsszavazóinak megnyerésére kellett hogy koncentráljon, különösen úgy, hogy legveszélyesebb ellenfele a liberális *establishment* kedvence, Hillary Clinton volt. Ennek megfelelően a lehető legélesebbre hangolt liberális hangnemmél lépett az országos politika színpadára és a baloldali törzsszavazók összes „hívószavát” bevetette, elsősorban a külpolitikai kérdésekben: az Irakban harcoló amerikai egységek haladéktalan visszavonását vagy feltétel nélküli párbeszéd a bush-i külpolitika „fekete bárányaival”, az iráni elnök Mahmud Ahmedinedzsáddal, a venezuelai Hugo Chávèzzel vagy az amerikai elnökök évtizedes mumusával, (Fidel vagy Raúl) Castróval. A jelek szerint a csillogó retorikától elkábult lelkes támogatók nem nagyon vették figyelembe, hogy hősük illinois-i szenátorként a kényes kérdésekben többnyire a „jelen” gombot nyomta meg az „igen” vagy a „nem” helyett – az általánosan elterjedt vélemények szerint legalábbis a 2004-es demokrata el-

nökjelölő konvención elmondott nagy sikerű beszéde óta az elnöki tisztségre vágyó Obama nem akart markáns politikai „nyomot” hagyni maga után.

Barack Obama aztán, baloldali szavazóinak kiábrándulást okozva, Hillary Clinton legyőzése után villámgyorsan „középre” ment. Még felsorolni is hosszú azokat az ügyeket, amelyekben változtatott az álláspontján az előválasztások után. Miközben korábban kiállt amellett, hogy az elnökjelöltek egyenlően elosztott közpénzeket folytassák a kampányt, a támogatóinak lelkesedését és adakozókedvét látva változtatott az álláspontján. A főleg a Demokrata Párt egyik legjelentősebb bázisának tartott szakszervezetek nyomására korábban a szabadkereskedelmi megállapodások ellen lépett fel, ám közben egyik gazdasági tanácsadója, Austen Goldsbee útján „megüzente” a világnak (még pontosabban a kanadaiaknak), hogy nem kell szó szerint venni a kampány során tett ígéreteket. A második alkotmánykiegészítés a többség véleménye szerint feljogosítja az egyéneket, hogy fegyvert tartsanak (a kisebbség véleménye szerint ez a polgárőrség/milíciák tagjaira vonatkozik), és amikor a Legfelső Bíróság érvénytelenített egy fővárosi törvényt, amely nagy mértékben korlátozta ezt a jogot, Obama szenátor támogatta a bírósági döntést annak ellenére, hogy korábban szigorúbb fegyverviselési szabályokat követelt. Ugyanakkor bírálta azt a legfelső bírósági határozatot, amely kizárólag emberölés esetén engedélyezné a halálbüntetést és kiskorú gyermekek megerőszakolása esetén nem; korábban a liberális főáramhoz hasonlóan elvi alapon ellenezett minden halálbüntetést. Ha nem is 180, de legalábbis 120 fokos fordulatot hajtott végre Irak esetében is: a csapatkivonások nem kezdődnének egy Obama-elnökség első napján, 16 hónap alatt vonnák ki a *harcoló* egységeket, de több (tíz) ezer amerikai katona maradna biztonsági szolgálatokra valamint speciális feladatokra. Az embernek akár *déja vu*-érzése is támadhat: az Egyesült Államok nagyobb szabású vietnami beavatkozása azzal kezdődött, hogy a Barack Obama által tudatosan példaképként és elődként felhasznált John F. Kennedy több ezer „vízépítő mérnököt” küldött Dél-Vietnámba. Ami pedig az autoriter vezetőkkel és diktátorokkal való párbeszédet illeti, immár feltételekhez kötötten hajlana erre Obama szenátor, s nem is szükségképpen a legmagasabb szinten.

A – jóindulatúan – pragmatizmusnak nevezhető fordulat mögött kitapinthatóan Barack Obamának az a felismerése rejlik, hogy „balról” nem lehet elnökválasztást nyerni. A demokratákat 1972 óta kísérti George McGovern kampánya, amikor erre kísérletet tett – többek között azzal az ígérettel, hogy azonnal kivonja az amerikai csapatokat Vietnámból. A demokraták még egyszer tettek kísérletet erre: 1984-ben, amikor Walter Mondale minden idők legsúlyosabb vereségét könyvelte el Ronald Reagannel szemben: egyetlenegy államban (a sajátjában, Minnesotában) és a fővárosban, Washington D. C.-ben nyert, miközben a republikánus politikus 49 államban utasította maga mögé vetélytársát. A „középről” való politizálás juttatta az ideológiailag (és erkölcsileg) is rendkívül rugalmas Bill Clintont a Fehér Háza. Tágabb perspektívában az 1990-es években a főáramhoz tartozó baloldali pártok – a brit Munkáspárt Tony Blair vezetésével (a giddensi „harmadik út”) vagy a német SPD Gerhard Schröder alatt (*Neue Mitte*) – mind azzal érvényesültek, hogy sokat átvettek a konzervatív ellenfeleiktől. Most egy ezzel ellentétes folyamat látszik kibontakozni: így a David Cameron vezette brit Konzervatív

Párt „kizöldült”, és John McCain is egyre többet beszél a klímaváltozás megállításáról és a környezetvédelem fontosságáról.

A demokrata elnökjelölt állásfoglalásaiban bekövetkezett változások másik oka abban keresendő, hogy a párt elnökjelöltjei általában mindig hátrányban vannak republikánus ellenfeikkel szemben a kül- és biztonságpolitika terén, valamint az úgynevezett értékek kérdésében. A demokraták többnyire hűen Woodrow Wilson szelleméhez a „liberális internacionalizmus” talaján állnak; a gyakorlatban ez eredetileg a vitás nemzetközi kérdések és konfliktusok tárgyalásos és megegyezésen alapuló rendezését, illetve a demokrácia békés úton való terjesztését jelentette. Már Wilson elnök is szembekerült a világról egy sokkal kevésbé idealisztikus képet valló republikánus ellenzékkel; egyik legkíméletlenebb bírálója Theodore Roosevelttel korábbi elnök volt, aki az amerikai nagyhatalmi státus egyik legkövetkezetesebb támogatója és aktív építője volt. (Az amerikai köznyelvben csak „TR”-ként ismert politikus John McCain példaképe.) Theodore Roosevelt illúziók nélkül tekintett a nemzetközi kapcsolatokra, és alapvetően elfogadta az erőpolitika prioritását ezen a téren. Obama szenátor a keményedő kül- és biztonságpolitikai állásfoglalásaival – többek közt nem zárta ki az Egyesült Államok egyoldalú akcióit terroristák ellen még egyes államok (így Pakisztán) területi szuverenitása megsértése árán sem – semlegesíteni kívánja a republikánusok előnyét ezen a téren (a közvélemény-kutatások jelentős McCain-előnyt mutatnak ebben a kérdésben).

Az „értékek” kérdése a tapasztalatok szerint a kül- és biztonságpolitikai kérdéseknél nagyobb súllyal esnek a latba, amikor a választópolgárok arról döntenek, kire adják a voksukat. A Demokrata Párt támogatói a liberális értékeket vallják, ami az Egyesült Államokban – többek közt – az abortuszhoz való alkotmányos jog támogatását, a fegyverviselés drasztikus korlátozását, a halálbüntetés eltörlését, az egyneműek házasságának, de legalábbis az együttélésüknek jogi elismerését, valamint a felsőoktatásban és a munkahelyeken az elsősorban etnikai/faji kisebbségi csoportokat megillető ún. pozitív diszkrimináció támogatását jelenti. Jelen pillanatban, legalábbis 1968 óta, amikor a „csendes többségnek” elege lett az évtized sokféle – és sokszor erőszakos – mozgalmából és a „hagyományos” értékeket támadó ellenkultúrából, a fenti álláspontokat többnyire, igaz, nagyon hangos, különböző erejű és szervezetségű kisebbség képviseli. Ami választási politikai nyelvre lefordítva annyit jelent, hogy ilyen programmal legfeljebb látogatóként lehet a Fehér Házba jutni, bennlakóként nem. Mindennek alátámasztására mindössze annyit szükséges itt említeni, hogy az utolsó tíz elnökválasztásból hetet a mindezen kérdésekben ellentétes, azaz a többség véleményét magukévá tévő republikánus jelöltek győztek. A két demokrata elnök közül Jimmy Carter újjászületett keresztényként konzervatív társadalmi elveket vallott, míg Bill Clinton rugalmasan képviselt elveket: így például választási ígéretét megszegve nem nagyon küzdött azért, hogy a homoszexuálisok nyíltan vállalhassák nemi identitásukat a fegyveres erőkhöz. Barack Obama, tanulva demokrata elnökjelölt elődjeinek kudarcából, a fenti kérdésekben sokkal pragmatikusabb álláspontot foglal el, mint a demokrata főáram. Hosszabb elemzés helyett elég az amerikai liberálisok egyik „szent tehenét”, a „pozitív diszkriminációt” említeni: az illinois-i szenátor etnikai/faji alapokról inkább „osztályalapra” helyezné át

a programot; azaz az anyagi helyzetétől tenné függővé azt, hogy ki részesülhet előnyben főiskolai és egyetemi vagy munkaerő-felvételkor.¹

Összességében tehát megállapítható, hogy Barack Obama a kül- és biztonságpolitikában, valamint az „értékek” terén sokat átvett a republikánusoktól – természetesen a megfelelő hivatkozások mellőzésével. Döntését mindenekelőtt két tényező indokolta: a Demokrata Párt baloldalának, a radikális liberálisoknak nincs „hová” menni: órá kell szavazniuk, ha nem akarják, hogy megismétlődjenek a 2000-es választáson történetek, amikor az *establishment*-ellenes, fogyasztóvédelmi és „zöld” Ralph Nader például több százezer szavazatot kapott Floridában, ahol körülbelül 500 vokson múlt, hogy George W. Bush és nem Al Gore lett az elnök. A nyomósabb érv: a McCainéhez hasonló pozíciók elfoglalásával Barack Obama a személyek közötti szintre próbálja átállítani a két jelölt közötti versengést (a demokrata elnökjelölt a szeptember 25-i vitában többször is egyetértését fejezte ki „John” álláspontjával). Ebben a „szépségversenyben” számos előnnyel rendelkezik: fiatal, dinamikus, kiváló szónok és – elsősorban a fiatalok között – karizmatikus erővel rendelkezik. Sarkosabban fogalmazva: mindent megtesz azért, hogy a látszatpolitizálás irányába vigye az elnökjelöltségi vetélkedést, amihez jelentős hátszelet kap az ugyancsak ebben érdekelt média tekintélyes részétől.

John McCain demokrata ellenfelétől eltérően pontosan ellenkező utat járt be. Az arizonai szenátor függetlenségéről és – esetenként – kiszámíthatatlanságáról vált ismertté. Szenátorként több esetben is kivívta a republikánus *establishment* rosszsallását. 2000-ben a vallási fundamentalisták – egy nagyjából negyvenmillió fős republikánus törzsszavazó réteg – két emblemikus vezetőjét, az azóta elhunyt Jerry Falwellt és Pat Robertsont „az intolerancia ügynökeiként” emlegette. Olyan közös törvényjavaslatot nyújtott a szenátus egyik legliberálisabb tagjával, Russell Feingolddal együtt, amely a republikánusok számára némileg hátrányos módon szabályozza a kampányfinanszírozást. Majd a szenátus legliberálisabb tagjával, Edward Kennedyyel egy liberális szemléletűnek nevezhető törvényjavaslatot terjesztett a törvényhozás elé az illegális bevándorlás kezelésére, noha a republikánus „keményvonalasok” a határőrizet szigorítását követelik elsősorban. Röviden: a függetlenek és az ún. Rockefeller-republikánusok (a főáramtól balra álló, liberálisabb szemléletű republikánusok, akik például az abortusz kérdésében mérsékelt álláspontot foglalnak el) támogatták elsősorban. Barack Obamával összehasonlítva az ő feladata az volt, hogy „középről” indulva mozduljon el jobbra, a törzsszavazók megnyerésére, míg Obama „balról” indulva tesz most kísérletet a „közép” megnyerésére. Ez gyakorlatilag a két választási győzelmet kovácsoló Karl Rove stratégiája volt: számítása szerint – ami bevált – elég a törzsszavazókat meggyőzni és minél magasabb arányban mozgósítani. McCain azonban aligha nyerhet ezzel a stratégiával: 2000-ben és 2004-ben nagyjából ugyanannyian vallottak magukat demokratának és republikánusnak, most viszont nagyjából 10 százalékpont van a két csoport között – a demokraták javára.

¹ A két elnökjelölt, de elsősorban Barack Obama nézeteinek változásáról lásd Charles KRAUTHAMMER: *A Man of Seasonal Principles*, The Washington Post 2008. július 4., A17; Karl ROVE: *A Tale of Two Flip-Floppers*, The Wall Street Journal Online 2008. július 24., A13, http://online.wsj.com/article/SB121685888325079319.html?mod=rss_opinion_main.

Mindenesetre McCain szenátor sem nagyon maradt le Barack Obama mögött az álláspontjainak változtatásában. Noha korábban akár évtizedekben mérte az amerikai katonai jelenlét hosszát Irakban, újabban már arról beszél, hogy első (s adott esetben valószínűleg az utolsó is) elnöki ciklusa végéig hazahozza a katonákat a közel-keleti országból. Kezdetben „zöld” konzervatívként kezdte meg a kampányát az előválasztások alatt, most már mindebből nem sok maradt, és az olajfüggőséget a part menti fúrásokkal akarja megoldani – ami egyrészt nem old meg semmit a kitermelhető mennyiség miatt, másrészt csak prolongálja az Egyesült Államok olajfüggőségét. Ráadásul az általa választott alelnökjelölt, az alaszkaai kormányzó Sarah Palin teljes mellszélességgel támogatja azt a tervet, amely a vadrezervátumok egyes részein létesítene olajkitermelő berendezéseket. Az illegális bevándorlókkal kapcsolatos álláspontját is feladta, és minden kérés nélkül kijelentette, hogy ha szavazásra kerülne a sor a törvényhozásban, a saját törvényjavaslata ellen voksolna. (Ilyen mértékben még a 2004-es demokrata jelölt, John F. Kerry sem csinált hátraarcot: ő mindössze úgy szavazott egy törvényjavaslat ellen, hogy először támogatta azt.) Az arizonai szenátor különösen a gazdasági kérdésekben árul el komoly hiányosságokat, ami egy olyan választási évben, amikor a megkérdezettek hatvan százaléka a gazdasági kérdéseket teszi első helyre, nem sok jót ígér neki. McCain egyfajta csúcspont állított be abban a tekintetben, hogy miként lehet homlokegyenest ellenkező álláspontot elfoglalni ugyanabban a kérdésben: a Lehmann Brothers, az AIG, a Merrill Lynch, a Fannie May és a Freddie Mac bankházak, biztosítótársaságok és befektetési intézmények csődjét vagy csőd közeli helyzetét látva szeptember 22-én még arról beszélt, hogy a gazdaság alapjai „szilárdak”, majd másnap azzal kellett korigálnia önmagát, hogy ő a „munkásokat” értette a „szilárdak” alatt. Egy közkeletű megjegyzés szerint nem lehet kellőképpen alábecsülni az (amerikai) választópolgárok intelligenciáját, de ezek a megjegyzések valószínűleg nem növelik McCain támogatottságát.

A fentiek ismeretében nem lehet csodálkozni azon, hogy a McCain-tábor is inkább a jelölt személyes hátterére koncentrál, mivel az még mindig „piacképesebb”, mint meglehetősen gyorsan változó nézetei. A republikánusok az alelnökjelölt-választással még inkább a személyekre kívánják irányítani az emberek figyelmét az „ügyek” helyett. Sarah Palinnél úgymond vékonyabb rezümével talán csak Barack Obama rendelkezik a két elnök- és a két alelnökjelölt közül. A korábban egy 6500 fős alaszkaai város polgármestere, majd a 650 000 lakosú tagállam kormányzója életrajzában is inkább azok az elemek dominálnak, amelyek a kérdések rugalmas kezelésére (másképpen, a vélemények gyors változtatására) utalnak. Ennek legkirívóbb esete „a semmibe vezető híd” volt, amikor egy pár tucat ember által lakott kis szigetet akartak az alaszkaai politikusok egy több százmillió – szövetségi forrásból származó – dollárba kerülő hídval összekötni. Az ügy a hasonló jellegű kiadások közül is olyan botrányos volt, hogy végül nem lett belőle semmi. Palin asszony számára a kellemetlenséget az jelenti, hogy kiderült: mielőtt fellépett volna ellene, ő is támogatta a tervet. Azután arra is fény derült, hogy a két külföldi útja közül az egyik egy repülőtéren megállást jelentett Írországból, míg az iraki látogatás abban merült ki, hogy az iraki–kuvaiti határtól körülbelül száz méterre, de már az iraki oldalon találkozott az alaszkaai nemzeti gárda Irakban szolgáló egységeivel. A re-

publikánusok ezzel szemben a „dolgozó, családot nevelő és mélyen vallásos” nőtipust próbálják Palin személyében „eladni”² – alig titkolt párhuzamot vonva a demokrata nő-ideált megtestesítő Hillary Clintonnal, aki magánéletétől kezdve számos erkölcsi skrupulusig bezáróan szinte mindent feláldozott politikai karrierje érdekében, s a politikai korrektség keretein belül maradván lenézi a „családanya”-típust (ahogy egy ízben kijelentette: a konyhát nem az ő számára találták ki). Ha az „én” társadalmának jellegzetes alakját keressük, a New York-i szenátor asszonyban gyakorlatilag minden jellemvonást megtalálunk. A demokraták alelnökjelöltje, Joseph Biden delaware-i szenátor talán a legkevésbé archetipikus amerikai modell, de mindenesetre nála is hangsúlyozzák, hogy munkáscsaládból származik, *self-made man*, aki még mindig puritán módon él és napon-ta vonattal jár be Washingtonba.

Miután az amerikai választók – egyes különleges eseteket leszámítva – az elnökök és nem az alelnökök személyére és programjára szavaznak, a továbbiakban Barack Obamának és John McCainnek az „amerikai álomba” való beágyazottságát érdemes részletesebben vizsgálni, hiszen a fenti elemzés értelmében ez a tényező döntő lesz a soron következő elnökválasztás során. A korábbi választásokat figyelembe véve a mostani abból a szempontból tűnik „történelminek” (ezt az elkoptatott jelzőt használva), mert ideológiailag talán soha nem álltak ennyire közel egymáshoz a két nagy párt elnökjelöltjei, és a kampánymenedzserek az utóbbi évtizedekben – kivéve talán Ronald Reagant – talán soha nem próbálták ezt a tényt palástolni a választók előtt a jelöltek személyének előtérbe helyezésével. (Gondoljunk csak az 1992-es Clinton-kampány jelszavára: „A gazdaság, te ostoba!”) Mindez „negatív” módon is igaz: a két tábor óriási energiákat fektet abba, hogy a politikai ellenfél személyét és hitelét aláássa, és a fentiek fényében ez nem is tűnik nagyon nehéz feladatnak. Általánosságban azt lehet mondani, hogy a korábbi évek Barack Obamája és John McCainje majdnem hogy csak nyomokban emlékeztet a két jelenlegi elnökjelöltre.

Obama szenátor, saját állításaival ellentétben, nem egy teljesen „kivülről” jött politikus, nem egy Gatsby,³ hanem az Egyesült Államok egyik leghírhedtebb politikai gépezetének, a chicagói demokrata gépezetének a jóvoltából indult el politikai pályáján. Politikai karrierjét, kiváltképpen elnökválasztási kampányát arra építette, hogy a politikai pártok fölött kizárólag az ország érdekeit nézi, miközben az egész szenátus legkövetkezetesebben a liberális oldalon voksoló tagja, és mindössze egyetlenegy – amúgy jelentéktelen – kétpárti törvényjavaslat fűződik a nevéhez. Állítása szerint ellene van mindenféle faji és vallási bigottságnak, ugyanakkor húsz évig szoros barátság fűzte ahhoz a Jeremiah Wright tiszteleteshez, aki keresztnévéhez méltóan többször kárhoztatta az Egyesült Államokat. Felesége, Michelle Obama, miután elit egyetemekre járt és több százezer dolláros fizetést húzott egy chicagói kórháztól, az előválasztások alatt kijelentette, hogy most tud először az életében büszke lenni az Egyesült Államokra.⁴ Sokan

² Lásd Chrystia FREELAND: *Sarah Palin is a true feminist role model*, Financial Times 2008. szeptember 2., 11.

³ Vö. Charles KRAUTHAMMER: *The Perfect Stranger*, The Washington Post 2008. augusztus 29., A15.

⁴ Erről bővebben lásd Mark DAVIS: *Hate is Not to Be Endlessly Analyzed*, Real Clear Politics 2008. március 19., http://www.realclearpolitics.com/articles/2008/03/obama_speech_not_enough.html.

felhúzzák a szemöldöküket akkor is, amikor Barack Obama szinte már kóros önbizalmának különböző jeleivel találkozunk: ott indította kampányát, az illinois-i Springfieldben, ahonnan Abraham Lincoln indult el az 1860-as elnökválasztás során; önmagát többször John F. Kennedyhez hasonlította (némi joggal, mert Kennedy politikusi teljesítménye elmaradt a magáról alkotott „szupersztár” képétől); Berlinben ott kívánt beszédet mondani, ahol korábban csak John F. Kennedy és Ronald Reagan szólalt fel a berlini fal felállításakor, illetve akkor, amikor Reagan elnök felszólította a szovjet vezetőt, hogy „Gorbacsov úr, bontsa le azt a falat!”; s végül – ugyancsak Kennedyt utánozva – nem a konvenció színhelyén, hanem a szabadban, ez esetben a denveri Invesco-futballstadionban mondta el ún. elfogadó beszédét gigantomániás, görög oszlopos háttér előtt.⁵

McCain szenátornak a magáról kialakított imázsa sem teljesen foltmentes. A Hanoi Hilton gúnynevű börtönben töltött öt évben megkérdőjelezhetetlenül szilárd erkölcsi tartásról tett tanúbizonyságot, többek közt azzal, hogy semmilyen kedvezményt sem volt hajlandó elfogadni fogva tartóitól csak azért, mert az édesapja az Egyesült Államok csendes-óceáni hadiflottájának a parancsnoka volt. Az ezt követő évek azonban már ellentmondásosabbak voltak. Konzervatív elvekkel ellentétes módon még házas emberként kezdett új viszonyt jelenlegi feleségével. A szenátusban többször együtt tudott dolgozni demokratákkal, de az utóbbi években az esetek kilencven százalékában támogatta George W. Bush inkább megosztó, semmint konszenzusra törekvő politikáját, miközben a pártpolitikától független politikusként próbált megjelenni a nyilvánosság előtt. Igaz, 2001-ben és 2003-ban ellenezte az elnök elsősorban a magas jövedelemmel rendelkezőket előnyben részesítő adócsökkentését, de elnökjelöltként bejelentette, hogy most már támogatná azok megújítását, amikor 2010-ben lejárnak. Korábban sokat támadta a Donald Rumsfeld vezette védelmi minisztériumot, illetve az ideológiai alapot szolgáltató ún. neokonzervatívokat, így Paul Wolfowitzot, Douglas Feithet, vagy Richard Perle-t. Az elnökválasztási kampányban azonban számos neokonzervatív feltűnt a republikánus elnökjelölt körül (például Robert Kagan, William Kristol, Max Boot és Gary Schmitt), akik külpolitikai nézeteit egyre inkább feketére és fehérre festik, s olyan rendkívül ellentmondásos javaslatokat fogadtatnak el vele, mint például egy sehová sem vezető Demokráciák Szövetsége, amelynek egyik előrelátható következménye minden bizonnyal az lenne, hogy Kína és Oroszország még karakteresebben ellensúlyozó politikát folytatna az Egyesült Államokkal szemben.⁶

Mégis mi az, ami miatt Barack Obama nyilvános fellépései lassanként elhomályosítják a különböző hírességek hasonló eseményeit, s annak ellenére, hogy a „szabályok szerint” McCainnek súlyos hátrányban kellene lennie az elnökválasztási küzdelemben a népszerűtlen elnök, a válságos állapotban lévő gazdaság, valamint az egyre fogyatkozó támogatottsággal bíró iraki háború miatt, nem is szólva a történelmi trendekről, amelyek alapján egy párt legfeljebb kétfő vagy – jó esetben – három ciklust tud kitölteni a

⁵ Minderről lásd bővebben Gerard BAKER: *Obama's credibility gap is visible*, The Australian 2008. szeptember 13.

⁶ Lásd erről bővebben *McCain's worrying foreign policy*, Financial Times 2008. május 17., 8.

Fehér Házban, mielőtt a választók a másik nagy pártnak adnak esélyt a kormányzásba belefáradt és beleszürkült regnáló párt helyett, tehát miként történhetett, hogy a republikánus szenátort és demokrata ellenfelét mindössze néhány százalékpont választja el egymástól? Mindkét jelölt esetében a személyes adottságok, s mindkettejük – egymástól különböző – „igazi amerikai-sága” adja meg mindenekelőtt erre a kérdésre a választ. Nem véletlen, hogy a republikánus kampánystáb 2004-ben azt sulykolta a köztudatba, hogy John F. Kerry Európában járt iskolába és – *horribile dictu* – franciául is beszél. (A Republikánus Párt egyik akkori legbefolyásosabb politikusa, Tom DeLay texasi képviselő időnként úgy kezdte a beszédeit, hogy „*Bonjour, Mesdames et Messieurs* – mondaná Kerry szenátor, ha Ő állna itt Önök előtt.” A mondat mindig nagy tetszésnyilvánítást és füttykoncertet váltott ki.) Most egy kampányfilmben Barack Obama berlini fogadtatása az adu ász, illetve a demokrata jelöltnek az Egyesült Államok átlagválasztói előtt nem túl szerencsés megjegyzése, mely szerint ő „világpolgár”. A két jelölt elkeseredett küzdelmet vív azért, hogy ki a „nagyobb amerikai” a másiknál – s ezen az Egyesült Államokban senki nem lepődik meg, sőt azt kifogásolná, ha egy jelölt nem hangsúlyozná ezt.

Barack Obama az eddigi amerikai elnökjelöltek sorában valóban egyedi és úttörő szerepet tölt be. Korábban is voltak színes bőrű elnökjelöltek (például Jesse Jackson a maga „Szivárvány Koalíciójával”), de ők hangsúlyozottan elsősorban az afro-amerikaiakat képviselték, és – többek közt – emiatt esélyük sem volt szélesebb társadalmi támogatottságra szert tenni. Az identitásuk hangsúlyozásával az Egyesült Államokban egy kisebbségi csoport tagjainak könyvelték el őket, akik ezért nem érthetik meg, és ebből következően nem is tudnák képviselni megfelelően az Egyesült Államok állampolgárainak többségét. Obama viszont kezdettől fogva tudatosan törekedett arra, hogy ne lehessen beszorítani ebbe a skatulyába; ez eleinte olyan jól sikerült neki, hogy a demokrata párti előválasztások kezdetén az afro-amerikaiak többsége még Hillary Clintont támogatta, mert Obama szenátor nem volt eléggé „fekete” a számukra. Az illinois-i szenátor politikai ösztönei azonban ebben az esetben is jól működtek: teljes mértékben tudatában volt annak, hogy egyedül az afro-amerikaiak támogatása még a Demokrata Párton belül is kevés lenne a győzelemre, nem is szólva az országos választásról, amikor az afro-amerikaiak gyakorlatilag függetlenül attól, hogy ki a demokrata elnökjelölt, úgyis azt támogatják – az utóbbi két elnökválasztás alkalmával kilenctizedük döntött így.

Barack Obama még egy előrelátó döntést hozott a demokrata előválasztások előtt. Hillary Clinton és tanácsadói – mindenekelőtt Mark Penn – abból indultak ki, hogy nincsen egy „Egyesült Államok”: kizárólag regionális, etnikai, faji, politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális választóvonalak által szabdalts miriádnyi „Egyesült Államokról” lehet beszélni. Az Obama-csapat David Axelrod vezetésével azonban felismerte, hogy az „amerikai álom” érvényességének megerősítése az emberekben sokkal nagyobb visszhangra találhat, mint az egyes kérdések mikromenedzselése. A fenti megközelítések közül adódóan Hillary Clinton részletesen beszélt egyes szakpolitikai kérdésekről, miközben Barack Obama lelkesítő és közérthető beszédeket mondott kevés tartalommal – amit a jelek szerint többre értékelt a demokrata előválasztáson résztvevők többsége, mint a szakszerűbb, de szárazabb szónoklatokat. Barack Obama talán egyetlen témában volt

rendkívül aprólékos és közlékeny: a saját élettörténetére szinte minden egyes beszédében kitért függetlenül attól, hogy éppen milyen témáról beszélt. Meg kell jegyezni azt, hogy ezt részben kényszerűségből is tette: az amerikai politikai élet egyre személyesebbé válása miatt kompenzálnia kellett azt a tényt, hogy majdnem mindegyik ellenfeléhez viszonyítva ismeretlennek számított az országos politikában – és még mindig, bő egy évvel az előválasztási küzdelmek kezdete után, az elnökké választása előtt álló egyik legnagyobb akadály is az, hogy a választók nem ismerik eléggé. Ennek a hátrálynak a leküzdésére a legrövidebb és legtöbb sikerrel kecsegtető út Obama szenátornak, hogy belehelyezi magát az „amerikai álomba”, ami az Egyesült Államok minden egyes állampolgárának a szíve mélyén ott lapul. (Meg kell jegyezni, hogy az „amerikai álom” érvényessége nem szorítkozik az Egyesült Államokra: a világban nagyon sokan osztják ezt a gondolatot, és nem véletlen, hogy még mindig az Egyesült Államok az első számú bevándorlási célország.) Obama szülei révén magában foglalja ezt a „belső” és „külső” álmot: anyai ágon az Egyesült Államok egyik „legamerikaiibbnak” tartott államából, Kansasből származik, míg az édesapja kenyaiaként kapott lehetőséget arra, hogy az Egyesült Államokban tanuljon.⁷ Mostohaapja indonéz volt, és Barack Obama iskolái egy részét Indonéziában végezte, amivel még tovább színezte a „bevándorló” háttérét. Ugyanakkor az Egyesült Államok egyik leghíresebb egyetemére, a Harvardra járt, majd Chicagóban az egyetemen tanított és szociális munkásként is tevékenykedett. Röviden: Barack Obama pár évtized alatt földrajzilag (Hawaiitól a keleti partig és a Középnnyugatig), társadalmilag és politikailag szinte az egész amerikai „élmény” (*experience*) minden egyes fázisát bejárta, s ennek az útnak során saját maga ismételt megújításával bebizonyította, hogy „amerikai álom” nem vesztette el az érvényét a 21. században sem. A választópolgárok jelentős része nem a szakpolitikai kérdések alapján támogat egy-egy politikust, hanem azon az alapon, hogy mennyire tud az illetővel azonosulni, mennyire „magunk közül” való a jelölt. Barack Obamában bevándorlók, színesbőrűek, társadalmilag hátrányos helyzetben lévők éppúgy azonosulni tudnak, mint a már karriert befutottak, mert mindnyájukban megerősíti az érzést, hogy az Egyesült Államok az elérhető világok legjobbika, és jól választottak, amikor ott akarnak élni és boldogulni.

John McCain egy másik, hasonlóképpen vonzó személyes alternatívát kínál a választóknak. Az arizonai szenátor amerikai gyökerei korábbra nyúlnak vissza, mint ellenfelei: a skót-ír bevándorlókig, akiknek elszántsága és becsületkódexe hosszú időn keresztül mércét jelentett először a gyarmati Amerikában, majd az Egyesült Államokban is. Annak ellenére, hogy kiváltságos családba született – nagyapja és édesapja is a haditengerészet magas rangú tisztjei voltak –, nem élt azokkal a lehetőségekkel, amelyek emiatt előnyt biztosítottak volna számára, még akkor sem, amikor hadifogolyként az élete forgott kockán. Ugyancsak annak ellenére, hogy a politikai elitbe született, megtartotta harcias individualizmusát – az „amerikai álomnak” ezt a másik középponti elemét –, és az igaza érdekében sokszor nem kímélte saját pártját vagy párttársait sem. (Sokan ezt a

⁷ Részletesebben lásd Andrew SULLIVAN: *High noon in duel for White House*, The Sunday Times 2008. augusztus 24., 10–11.

McCain sírják vissza a politikai okokból a különböző érdekcsoportoknak egyre inkább megfelelni vágyó elnökjelöltnél.) McCain egyben egy bizonyos lázadó típust is megtestesít, aki sokszor keményen bírálta a szövetségi intézményeket, és kiállt a nagyobb egyéni felelősség és szabadság mellett. Politikai balszerencséje, hogy pontosan az elnökválasztás előtti sorsdöntő hetekben került válságba az a pénzügyi rendszer, amelynek a szövetségi ellenőrzéstől való mentességét – a deregulációt – következetesen támogatta, és most ebben a kérdésben is hátraarcot kellett csinálnia.

Végül érdemes egy rövid megjegyzés erejéig a külföldi reakciókat áttekinteni. Az utóbbi két elnökválasztással ellentétben, amikor a legtöbb külföldi országban az „internacionalistábbnak” tartott jelöltet favorizálta a közvélemény – 2000-ben Al Gore-t és 2004-ben John F. Kerry-t – a túlzottan „amerikainak” tartott George W. Bushsal szemben, most mintha ellentétes lenne a helyzet. Egy Barack Obama-elnökség nem csupán azért tette jót az Egyesült Államok külföldi megítélésének, mert Obama szenátor nem George W. Bush, hanem azért is, mert a világon nagyon sok emberben helyreállna vagy megerősödne a hit, hogy az Egyesült Államok még mindig megújulásra képes ország – s nem csupán belpolitikailag, hanem kül- és biztonságpolitikailag egyaránt. A nemzetközi közösségben végbemenő átalakulásokat, a hatalmi átrendeződéseket és a határokon átnyúló, az egész emberiséget érintő kihívásokat figyelembe véve pedig kívánatosnak látszik, hogy az Egyesült Államoknak a korábbi évtizedekben a világ nagyobbik részén kivívott presztízse és tekintélye helyreálljon. A kérdés persze az, hogy az, amit eddig láttunk Barack Obamából, (amerikai) álom vagy valóság-e.

Gépkocsival a tauri pusztán